

Samouničevanje države

Zasl. Prof. dr. Peter Glavič, objavljeno v Sobotni prilogi Dela, 25.6.2016

Nova kreditna banka Maribor (NKBM) je nepovratno prodana, njenih 100 000 malih delničarjev je dokončno izgubilo lastnino. Neposredno prizadetih je še 400 000 državljanov, posredno pa vsi. Sledijo še razprodaje NLB, Abanke s Celjsko banko in Gorenjske banke ali polovica tržnega deleža vseh bank. Za dolga leta je uničen tudi kapitalski trg, ki je v tržnem gospodarstvu bistven za preživetje države in naroda, temelji pa na zaupanju in pravni državi. Oboje je bilo s 'sanacijo' bank resno prizadeto, če žene uničeno. Slovenska borza je po razmerju med cenami in zaslužki za vsemi državami v EU in tudi za Turčijo, nižje razmerje ima samo Rusija. Slovenski kapital (vzajemni in pokojninski skladi, zavarovalnice in posamezni vlagatelji) v višini okoli 10 milijard evrov je bil pregan v tujino, kjer ga z veseljem sprejemajo, saj financira naložbe in nova delovna mesta. Domače premoženje pa kupujejo finančni skladi iz ZDA, Evrope, Hrvaške itd. Po politični suverenosti izgubljam o z razprodajo skupnega premoženja še finančno in gospodarsko, z njima je že ogrožena tudi kulturna suverenost in z njo tudi jezikovna.

Slovenija se je v letih 2005–2008 zadolžila za okoli 10 milijard evrov, največ za nedonosne prevzeme podjetij s kratkoročnimi krediti. Banke so tvegano posojanje spodbujale, Banka Slovenije ga ni upala ustaviti, saj bi ob prevzemanju evra kršila pravilo EU o prostem pretoku kapitala. S krizo je prišel do izraza finančni vzvod, saj je bilo potrebno odplačevati glavnice in obresti za kratkoročne kredite. Če bi imeli delniški kapital, do tega ne bi prišlo, saj ga ni potrebno odplačevati, tudi dividend se v takem primeru ne izplačuje. Država se je ob keynesjanski miselnosti in trmastih sindikatih zadolžila še za 10 milijard. Minister Lahovnik je zaustavil obnavljanje kreditov, Banka Slovenije je začela zviševati najmanjšo kapitalsko ustreznost bank, kar je povzročilo verižno propadanje podjetij. S krizo so krediti podjetij prešli na državo. Skladi tveganega kapitala so to opazili in zvalili Slovenijo v dolžniško past. Predsednik vlade je s svojimi neprevidnimi in neodgovornimi izjavami leta 2012 nerazumno zaostрил krizo – nenadoma »smo postali zelo problematična država, čeprav to v resnici nismo bili«. Sledilo je drago zadolževanje države v ZDA, po 5,7-odstotni obrestni meri; tega dolga po pogodbi ne smemo predčasno odplačati. Obresti za javni dolg so zrasle od 300 milijonov evrov na 1 200 milijonov evrov.

Skladi tveganega kapitala ter banke iz ZDA in nekaterih držav EU so ugotovile, da je Slovenija zrela, da jo ožamejo kot limono in nam pustijo samo lupino. Dosedanje najboljšo novo članico so iz nemško-francoskega vlaka preselili med južnoevropske, močno zadolžene države. Evropska komisija je ugotovila, da nismo sposobni voditi države in bank in je zato začela skupaj z nekaterimi zahodnimi kapitalskimi skladi in bankami pripravljati rop državnega in z njim povezanega zasebnega premoženja v bankah. Pod njenim narekom je bil sprejet zakon o ukrepih za krepitev stabilnosti bank (ZUKSB) in v njem se je pojavila slaba banka (Družba za upravljanje terjatev bank, DUTB). V 27. čl. ZUKSB piše: »V poslovni strategiji mora banka, ki je deležna ukrepov po tem zakonu, navesti tudi ukrepe za pokritje preteklih izgub banke v breme imetnikov delnic in ... podrejenih upnikov ...«. Minister se tega člena ne spomni – ali je za te ukrepe vedel le državni sekretar, ki je prišel na ministrstvo za finance iz Evropske centralne banke in se po sprejemu zakona spet vrnil vanjo? Rešitev z DUTB se je pokazala kot metoda za razprodajo premoženja v državni lasti (npr. bank) ter podjetij in nepremičnin, ki so bili kot dobra zavarovanja zastavljeni za 'slabe kredite'.

Hkrati je bila sprejeta sprememba 43. člena zakona o bančništvu (ZBan-1): »Za delnice banke ne velja pravilo iz 172. čl. zakona o gospodarskih družbah (ZGD), da se morajo glasiti najmanj na 1 evro ali njegov večkratnik«. Določilo je udejanjila naslednja vlada, ki je na priporočilo Evropske komisije svoje kratkoročne obveznice po ceni 1 evro, 2,4 milijona evrov obresti nanje pa po ceni 1,3 centa (mali delničarji so zanje plačali po 27 evrov) spremenila v delnice banke in si tako pridobila 285 milijonov delnic in 94 odstotni delež v NKBM. To ni bilo pošteno, saj bi morali upoštevati knjigovodsko vrednost delnice, ki je bila takrat 5 evrov. Svojevoljno dejanje je državi omogočilo, da je tedanjim delničarjem NKBM prepovedala dokapitalizacijo banke. Sledila je zahteva Evropske komisije, da morajo od nje imenovane firme v 8 bankah opraviti neodvisen pregled kakovosti kreditov in stresne teste, čeprav so vse druge države EU zaradi krize te preglede preložile na naslednje leto. Ni bil uporabljen običajni postopek javnega naročanja, temveč bližnjica, ki velja na področju obrambe in varnosti. Zato smo za pregled 8 bank plačali toliko kot Španija za 47 bank.

Ni šlo za revizijske družbe, ampak za svetovalne, ki naročniku pomagajo, da lažje uresniči svoje želje, doseže svoj cilj! Svetovalci so si pogodbeno zagotovili, da ne odgovarjajo niti za predpostavke niti za rezultate pregleda sredstev in stresnih testov. Gledali so zgolj cilj naročnika (Banke Slovenije), ne ciljev banke, delničarjev ali lastnikov obveznic. Cilj, ki ga je ponovno narekovala Evropska komisija, je bil razlastiti lastnike delnic in podrejenih obveznic. V ta namen so uporabili »hipotetično likvidacijsko vrednotenje aktive banke« (vrednotenje premoženja ob domnevni likvidaciji). Vrednosti zavarovanj (zastavljenih nepremičnin in delnic) so zniževali tako dolgo, dokler niso ravno izničili kapitala bank in podrejenih obveznic. Tako so npr. delnice Pivovarne Laško, ki so bile zastavljene za kredit Šrotovega Centra naložbe, vrednotili po 4 evre in jih 6 mesecev pozneje prodali po 25,56 evra za delnico; pri vsaki delnici so ustvarili 21,56 evra izgube za banko in njene delničarje. Podobno so npr. sosesko nedokončanih stanovanj na obali vrednotili po 3 700 evrov za vsako od 160 stanovanj. Na ta način so banki in njenim lastnikom knjižili izmišljeno izgubo v višini 457 milijonov evrov.

Čeprav je bil izbris delnic in podrejenih obveznic že uzakonjen v ZUKSB, so ga novembra 2013 spravili še v zakon o bančništvu (261.a člen). Spremembe so ministrstvu za finance narekovali iz Evropske komisije po elektronski pošti. Ministrstvo je Evropsko komisijo zaman opozarjalo na mnenja angleških in slovenskih pravnikov, da je predlog zakona v nasprotju s slovensko ustavo. Državni svet je sprejel veto na te spremembe in po zavrnitvi veta predlagal ustavno presojo novele zakona. Ustavno pobudo za zadržanje zakona o bančništvu sta dala tudi varuh človekovih pravic in Vseslovensko združenje malih delničarjev. Ustavno sodišče je 18. 12. 2013 vse predloge zavrnilo, Evropska komisija je isti dan odobrila državno pomoč bankam. Banka Slovenije je že prejšnji dan sprejela odločbe o izrednih ukrepih, s katerimi je razlastila imetnike delnic in podrejenih obveznic v NLB, NKBM, Abanki, Probanki in Factor banki.

Banki in lastnikom je nastala nepopravljiva škoda z odkupom in prenosom podcenjenih zavarovanj za terjatve na slabo banko. Analiza 15 slabih bank v 13 državah EU, ki jo je napravil bruseljski Bruegel, je pokazal, da večina držav slabih terjatev ni prenašala na slabo banko; če so jih prenašali, niso znižali njihove vrednosti pod knjigovodsko vrednost. Izjema je bila poleg Slovenije le Nizozemska, ki je odpisala pol manjši delež terjatev (37 odstotkov, Slovenija 71 odstotkov) in je odpisano delničarjem zelo hitro vrnila. Diskonte so ugotovili le pri 3 slabih bankah v zasebni lasti. Banka Slovenije je po istem zakonu in z enakimi pooblastili (stresni test, odločbe) bistveno različno ukrepala proti bankam oz. lastnikom delnic in obveznic: Banka Celje, Gorenjska banka in tuje banke so obdržale kapital in dobile pol leta časa za

dokapitalizacijo, lastniki NLB, NKBM in Abanke pa so bili takoj razlašeni in izbrisani. S tem je bil kršen 14. člen ustave o enakosti pred zakonom. Nihče tudi ni dokazal povezave med kakovostjo kreditnih map in verjetnostjo neugodnega scenarija v času rasti BDP.

S stresnimi testi naj bi ocenili trdnost bank v letih 2013–2015. Gre torej za prerokovanje bodočnosti. Vzemimo najpomembnejše izhodišče, tj. gibanje bruto domačega proizvoda (BDP). Predvideli so dva scenarija: osnovnega s 4,1 odstotnim padcem BDP in neugodnega z 9,5 odstotnim padcem. Banka Slovenije je predvidela v tem obdobju padec BDP za 1,9 odstotka, Evropska komisija pa za 3,0 odstotka, veliko manj od izhodišč v obeh scenarijih. Verjetnosti in uteži posameznega scenarija niso predvideli, prav tako ne optimistične možnosti – in prav slednja se je zgodila. V obdobju 2013–2015 je Slovenija imela eno najhitrejših rasti v državah EU: +4,8 odstotka! Zato so bile zahtevane dokapitalizacije (870 milijonov za NKBM) pretirane in rast javnega dolga previsoka. NKBM je imela ob koncu lanskega leta 28,1 odstotno kapitalsko ustreznost, zahtevana je najmanj 9 odstotna.

Vendar farsa s tem še ni bila končana. V poldrugem letu sta Evropska komisija in Evropska centralna banka zahtevali še tretji skrbni pregled državnih bank. Prvega je naredila Banka Slovenije za obdobje 2013–2014 in ga objavila maja 2013 – primanjkljaj kapitala vseh bank v Sloveniji naj bi v letu 2014 po osnovnem scenariju znašal 954 milijonov, po neugodnem pa 2 403 milijone evrov. Po zgoraj omenjenih stresnih testih za samo 8 bank, objavljenih decembra 2013, naj bi primanjkljaj leta 2015 znašal 4 046 milijonov po osnovnem scenariju in 4 779 milijonov evrov po neugodnem scenariju. Tri banke je država dokapitalizirala, NLB in NKBM z 2 421 milijoni evrov, čeprav je v tem kvartalu BDP rasel skoraj najhitreje v EU. Tretjič so celovito oceno poslovanja bank objavili oktobra 2014 za obdobje 2014–2016, za tri banke (NLB, NKBM in SID). Predvideno gibanje BDP je bilo za to obdobje pozitivno (+2,4 odstotka) pri osnovnem scenariju in negativno (–3,3 odstotka) pri neugodnem scenariju; resnična rast bo v tem obdobju ena največjih v EU, blizu +8 odstotkov. Vendar tekočih podatkov pri Sloveniji niso upoštevali (statično vrednotenje), pri drugih državah so jih pa (dinamično vrednotenje). Po osnovnem scenariju so pri NLB in NKBM ugotovili 756 milijonov kapitalskega presežka, po neugodnem pa 65 milijonov evrov primanjkljaja. V nasprotju z gibanjem BDP so upoštevali samo neugodnega. Primanjkljaj NLB in NKBM iz decembra 2013 (2 959 milijonov) se je z dokapitalizacijo (2 421 milijonov) iz prerokovanega minusa 538 milijonov spremenil v 65 milijonski minus. Vendar iz zraka padlih 473 milijonov niso vrnili niti državi niti razlašencem, temveč so zahtevali, da banki 65 milijonov evrov podtaknjena 'primanjkljaja' pokrijeta iz dobičkov v letu 2014– s tem so preprečili izplačilo dividend za leto 2014.

Banka Slovenije je potem trdila, da so ponovljeni skrbni pregledi bank potrdili, da »sta bili lansko očiščenje bilanc bank (tj. razlastitve, op. PG) ter dokapitalizacija izvedeni v minimalni zadostni višini za zagotovitev odpornosti v primeru realizacije neugodnih gospodarskih gibanj ter optimalni z vidika porabe javnih sredstev.« Izjavo postavljajo na laž doseženi kapitalski količniki obeh bank, zlasti še NKBM in spremembe količnika kapitalске ustreznosti (CET1) v obdobju 2014–2016. Če bi se torej v celoti uresničile predpostavke neugodnega scenarija za Slovenijo bi se količnik CET1 zmanjšal za 14,6, največ v vsej EU (za Grčijo bi se zmanjšal za 10,2, za Španijo pa samo za 1,8). Tako naj bi npr. NKBM imela koncem leta 2014 količnik CET1 po osnovnem scenariju samo 15,2, dejansko pa ga je imela 25,8! Ker je naš BDP odvisen predvsem od uspešnega izvoza, so bila taka predvidevanja še bolj nesmiselna, imela pa so seveda očiten namen prepričati javnost, da leta 2013 niso bile storjene hude in nepopravljive napake. Banka Slovenije dela »z lažmi in potvorbami« je dejal njen anonimni uslužbenec.

Dokazov za potvarjanje dokumentov je še več. Gorenjska banka naj bi decembra 2013 potrebovala dokapitalizacijo v višini 328 milijonov evrov, čeprav je Banka Slovenije v njej 30. julija istega leta ugotovila 91 milijonov evrov presežka nad predpisano kapitalsko ustreznostjo. Vendar se vodstvo banke (in njeni lastniki) ni kar takoj podredilo zahtevam Banke Slovenije, kot so to storila vodstva NKBM, NLB in Abanke (edino vodstvo banke se je lahko pritožilo na odločbo o izrednih ukrepih). Sestavili so obsežen in utemeljen ugovor, v katerem so dokazali, da dokument Banke Slovenije vsebinsko ni obrazložen, da je bilo napačno uporabljeno materialno pravo, da je bilo dejansko stanje napačno in nepopolno ugotovljeno. Banka Slovenije je neposlušno vodstvo Gorenjske banke odstranila, vendar se tudi novo ni podredilo tajnim dokumentom. Med postopki so bili objavljeni podatki o gospodarski rasti, podjetja so spet pozitivno poslovala in vračala dolgove. Čeprav banka ni dobila niti evra svežega kapitala, ni šla v stečaj. Nasprotno, Banka Slovenije je zahtevo po dokapitalizaciji postopno zniževala: na 201 milijon evrov 19. marca 2014, 58 milijonov februarja 2014 in 13 milijonov junija 2015.

Isto se je dogajalo s Celjsko banko. Tudi njeno vodstvo so zamenjali, predsednik uprave naj bi nekaj tednov po tem naredil samomor. Vendar je Banki Slovenije uspelo ponoviti postopek razlastnitvenja delničarjev in imetnikov podrejenih obveznic. Če bi Celjsko banko in NKBM pustili pri miru, bi šli po poti Gorenjske banke in dokapitalizacija ne bi bila potrebna. To dokazuje rast količnika kapitalске ustreznosti NKBM, ki se je kljub omejitvam v poslovanju v zadnjih dveh letih povečal od 20,5 na 28,1.

Država je banko dejansko podarila ameriškemu skladu tveganega kapitala Apollo iz davčne oaze na Kajmanskih otokih (80 odstotkov) in ostanek Evropski banki za obnovo in razvoj (EBRD). Če upoštevamo stroške prodaje (blizu 1 milijon evrov), je zanjo dobila nekaj manj kot 250 milijonov evrov. To je malo, če vemo, da je država po izničenju kapitala delničarjev decembra 2013 vanjo vložila 870 milijonov evrov. NKBM je od 'slabe banke' (DUTB) v letih 2014 in 2015 dobila (brez obresti) še 388 milijonov evrov za prodajo slabih terjatev, zavarovanih z dobrimi delnicami in nepremičninami. 'Prodana' je bila torej za tretjino vloženi sredstev. Bilanca Skupine NKBM konec leta 2015 izkazuje 623 milijonov evrov celotnega kapitala in 17 milijonov evrov dobička po obdavčitvi. Poleg tega je imela 748 milijonov evrov oslabitev in 2 338 milijonov evrov zavarovanj za slabe kredite. Kreditov iz držav bivše Jugoslavije je bilo samo za 6 milijonov in nedonosnih kreditov iz gradbeništva le za 34 milijonov evrov. Banka je imela za 885 milijonov evrov v letu 2013 podcenjenih državnih obveznic. Dobra tretjina je kreditov prebivalstva, ki so malo tvegani.

Prodajati premoženje, ki je bilo domnevno protipravno odtujeno, je v nasprotju s pravno državo. Čeprav smo na Ustavno sodišče vložili zahtevo po zaustavitvi prodaje NKBM, dokler samo o pritožbi ne odloči, je Ustavno sodišče dovolilo prodajo. Postopek je zavlačevalo z vprašanji sodišču EU v Luksemburgu o obveznosti izpolnjevanja Sporočila Evropske komisije iz avgusta 2013, čeprav je bila razlastitev omogočena že leta 2012 z ZUKSB. Razlastitev je bila tudi v nasprotju s pravili pravičnosti. Razlašeni so delnice kupili od države, ki je trdila, da je nakup dobra in zanesljiva naložba. Država je ves čas imenovala nadzorne svete in tudi odločala o vodstvih bank. Predsednica vlade, ki je predlagala in usklajevala razlastitev, je bil članica nadzornega sveta NKBM. Nič ni naredila, da bi zaščitila kapitalski trg in male vlagatelje, kar so storile vse države EU. Pokazalo se je, da so bili 'slabi krediti' podeljeni pred koncem leta 2007, ko je bila polovica banke prodana. Novinarji so ugotovili, da je bil predsednik vlade osebno seznanjen z večjimi krediti na Hrvaškem. Država naj bi v času krize spodbujala banke, da podjetjem obnavljajo kredite, čeprav je bila nevarnost, da jih morda ne bodo mogla vračati.